

Az új Műegyetem.

A míg mi pestiek sürögtünk-forogtunk, ideges kapkodással róttuk a napi munkát és tudva, tudatlanul a nagy utat jártuk, a melynek végén komor nyugalommal terül el a temető, addig odaát Budán csöndben, észrevétlenül új város épült. Hatalmas, tiszta, szellős, világos, zajtalanul szorgos, ideális város: az új Műegyetem. Mert a műszaki tudásnak ez az univerzitása valóságos város terjedelemre, értékre, a benne lakók számára és jelentőségére. Gyönyörű kis republika, melyet bölcs és humánus törvények kormányoznak. A köztársaság mostani feje, *Wartha Vince*, a rektor, disze a magyar szellemnek, elismert és hódolattal emlegetett hőse az egyetemes tudományosságnak.

Van abban igazság, hogy ez esztendőre, az új Műegyetem avatásának ünnepi évére a közbizalom ismét *Wartha Vincét* állította az intézet élére. Ő volt az, a ki a Lágymányost szemelte ki a technika helyéül, az ő izgatásának, energiájának és tekintélyének köszönhető az elhelyezés nehéz problémájának e legszerencsésebb megoldása. *Wartha Vince* nemcsak európai hírű tudós, a ki a gyakorlat nagy javait gyönyörű találmányokkal gyarapította, hanem erős szervező talentum is, a ki körül tette és munkára csoportosulni minden társára nézve dicsőség és tisztesség. Szálas alakja fejjel emelkedik ki a közrendűek és középszerűek sokaságából a szónak nemcsak fizikai, hanem egyben szellemi és erkölcsi értelmében is.

A kis köztársaság urai és törvényhozói jeles tudósok, ki-ki nagyra törő, megbízható, komoly művelője szakmájának, a ki nemcsak elérte a mai tudomány színvonalát, hanem egy-egy fölfedezésével még följebb is emelte. És az alattvalók a magyar ifjuság színe-java, nemes becsvágyu, törekvő, a produktív munkáért lelkesedő fiatalok. A dologtevő Magyarország, a létért dicső fegyverekkel küzdő Magyarország, a Széchenyi István megálmodta Magyarország tanyázik e ropant palotacsoport fehér falai közt, márvány-csarnokaiban.

Széchenyi nagy szellemének ihletését éreztük e helyt azon az emlékezetes napon, a melyen a nemzet Kossuth iránti kegyeletének áldozott. A legenergikusabb álmodozó, a legnagyobb magyar föllengő álmai közt ilyen hajlékról ábrándozhatott a munkás és művelt ifjuság részére. Tul a Dunán, a Ferenc József-hidtól balra szép és stilusos palota viseli a *Kir. József Műegyetem* nevét homlokzatán. Ezt a házat ismerjük már évek óta. Öt éve dolgoznak itt a műegyetem kémikusai. De a Dunasoron alább haladva az összekötő vasuti hid irányában óriási homlokzat készlet bennünket gyönyörűség-szerző elmélyedésre. Ez az új középponti épülete a politechnikumnak. A kétszáz méter hosszú, kétemeletes palota könnyedén és kecsesen hordja nagyszerű arányait. Nagyságát feledteti az a csodálatos báj, melyet reneszánsz stílje sugároz; de célja komolyságára és méltóságára emlékeztet két messzeségbe vesző szárnya. A szem könnyen fogja össze a szerkezetet és elál-

mélkodik rajta, mint egyesíti a tervező lángelméje a bájjal.

A mint a homlokzatot a négy szimbólikus ülő nőszoborral, a négy műgyemint falkultált jelképező alakokkal, a melyek *Senyei* Károly plasztikus stílerzékét dicsérik, elhagytuk és a díszes kapun a házba lépünk, szemben hatalmas csarnok tárul elénk. Ez a díszudvar, a *cour d'honneur*, üveggel fődött, pompásan tagozott, négyszögletben galériával szeptett térség. Maga ez az udvar páratlan látványossága lesz Budapestnek. Igen sulyos építőművészi problémának lángelmére valló megoldása. Hauszmann mester új babérlevelet font vele művészi sikereinek gazdag koszorujába.

Széles és kényelmes lépcsőn haladunk föl az emeletre, a melynek homlokzati részén nyulik el az *Aula*. Csiszolt műmárványfalai ragyognak még az ujságtól, a falon a király képe és József nádoré, a kinek emlékezetét ez az intézmény fogja legbiztosabban megővni a feledéstől időtlen időnkig.

A merre járunk, mindenfelé csak úgy özőnlük be a világosság a folyosókra. Ha a szépség koszoruja nem ékesitené Hauszmann Alajosnak alkotását, a célszerűségért, a világosságért, a levegőért szolgálna rá a babérra. Betekintünk néhány előadó-terembe. A 21. és 22. (a két szám egy termet jelöl) ötszáznegyven hallgatót fogad be; mindenkire kötelező elméleti tárgyakat, ábrázoló geometriát, analízist ebben az *auditorium maximum*-ban adnak elő. A rajztermek is tágasak és a természetes és mesterséges világítás minden finomságával szolgálnak a dolgozó növendékeknek.

Zárt folyosó vezet át a főépületből a könyvtárba, a melynek *Rados* Gusztáv, a kiváló mennyiség tudós az ura és egyben odaadó és hü

szolgája. Maga ez a kis palota remeke az arkitekturának. Annyi nemes szépség, céljához alkalmazkodó hűség, szinte áhítatot sugalló ünnyomban éreztet: itt csöndes templómban vagyunk a tudománynak. A ki itt dolgozik, az áldoz: a magá épülésének és haladásának s általa ama nagy erkölcsi és gazdasági javaknak, a melyeken nemzetünk boldogulása épül. *Pecz* Samu professzor eredeti, nobilis, minden köznapit fölé emelkedett alkotó zsenijének hirdetője ez a ház.

Szerte a rengeteg udvaron kisebb aranyu pavilonok terülnek el. A nemzeti ünnep az ifjúságot ma a temetőbe szolította, a máskor eleven tevékenység színhelyén ma csönd van és néptelen némaság. Csak itt-ott folyik a sürgős munka, az el nem mulasztható. *Rejtő* Sándor, a mechanikai technológia híres mestere körülvezet bennünket birodalmában, megmutatja tudós apparátusát, könyvtárát, laboratóriumát és végül a legérdekesebb részt, a műhelyét. Minden gépnél párosával szorgoskodnak a kattogó, zajos műhelyben: az egyik a diák, a ki tanul; a másik egyszerű munkás, a ki tanít. . . . Elfogódva, bámulattal szemléljük ezt a képet, a melynek több, mélyebb, nagyobb, jelképesebb az értelme, mintsem szóval elmondható.

A szomszéd pavilonban Nagy Dezső irányítja az anyagvizsgálás fontos munkáját aszisztenseivel, segédjeivel, műhelyvezetőivel. Tömerdek gép dolgozik itt titokzatos céllal: a cement, a beton, a vas fizikai és kémiai természetét vizsgálják és a ház telején nyitott terrazon még azt is kikutatják, mint viselkedik az építőanyag az idő viszontagságával szemben.

Elül, a Ferenc József-híd felőli rész a kémikusok birodalma. Házukat még Czigler

Győző építette, világosan, egyszerűen, minden fölösleges, renyhe fényezés nélkül és mégis azal a biztos stílerzékkel, a mely a korán elhunyt mester minden műven megismerhető.

Szeretnénk még hosszan elbolongani a tudomány e szép palotái között, de a Duna felő éles, metsző szél közeledik, a mely fődél alá üz bennünket. A középponti épület hátulsó traktusában még van egy érdekes néznievaló. Nem mondhatunk búcsut az új városnak, míg legszebb intézményével meg nem ismerkedtünk. Álljunk meg itt, az emberi jószág, a szociális érzés, a fenkölt humanizmus e műve előtt. A technikusok *étkezője* táplálja a szegényeket, a szükös viszonyok közt élőket, a jók segítségére szorulókat, a kik a köz e nemeskeblü adományát pirulás nélkül elfogadhatják, s az itt tapasztalt, akárhányszor életmentő jószágot küzdelmes egyetemi éveik legszebb emlékéül viszik el magukkal az életbe. Ha a mi korunkban ezt az áldásos intézményt ismerték volna! Sok keserves köny maradt volna elsiratlan, talán sok jobbra érdemes ifju energia maradt volna meg az életnek!

Kora délelőtt van még és a konyhában ott szorgoskodik már a hölgybizottság elnöke, *Rejtő* Sándorné egész táborkarával. A méltóságos uriaszony kalauzol bennünket a konyhán, a tálalón végig, megmutatja az ebédlőt, a mely egy csoportban száznegyven hallgatót fogad be, a tanárok szomszédos ebédlőjét, még a könyveket is föltárja előttünk. Bizony, ha a professzorok, elsőül *Töttössy* Béla és hölgyeik, köztük főképp szeretetreméltó kalauzunk nem buzognának a nemes célért, aligha lehetne ötvenkét fillérért ilyen kitünően ellátni a jóévtágyu fiatal vendégsereget.

Milyen tökéletes köztársaság ez, a mely

nek ily szociális alkotása van s élén oly ideálisan gondolkodó vezérei, mint ezek a hölgyek és urak, a kik versengenek egymással a jötevében és mind győztesek ebben az eszményi vetélkedésben!

*

Vasárnap fogják ünnepiesen fölavatni az új Műegyetemet. A Lágymányos díszet ölthet ezen a napon: az új intézet ellenállhatatlan vonzóerejével a modern paloták egész utcatorát varázsolta már eddig is az elhagyott budai részre. Paloták ragyogó miliójében ez a művészi palotatömb, ez mutatja legkésebben, milyen utat futottunk be félszázad alatt.

A budapesti Műegyetem, a mely ma fölszerelésével, elhelyezésével, tanítványai számával, tanárai hírnevével, iskolája szellemével a világ első e nemű intézetei között van, most negyven éve még csak *József-ipartanoda* volt és a budai egyetemi nyomda épületében húzódott meg. A rendek ugyan már 1836-ban megszavazták egy politechnikum fölállítását, de V. Ferdinánd a két tábla által hozott törvénytől megtagadta a szentesítést. Néhány év múlva Széchenyi István vette kezébe a műegyetem ügyét; Mailáth kancellárt kérte meg, hogy a helytartótanácsnál eszközölje ki a műszaki iskola tervének elkészítését, de az 1844-iki királyi rendelet csak *ipartanodát* létesített. Ez az iskola vette föl 1846-ban József nádor nevét. Széchenyi nem lankadó lelkesedéssel kísérte tovább is az új intézmény sorsát. A szabadságharc idejében szüneteltek az előadások. Az abszolutizmus alatt is nehéz és bizonytalan volt az iskola sorsa. Csak 1871-ben emelkedett egyetemi rangra, ekkor kapta autonómiáját és ekkor jutott át a pesti oldalra, egyelőre ideiglenesen bérházba.

Az 1879. XLVII. törvénycikk adta meg a jogot a kultuszminiszternek, hogy a műegyetem részére fölépíthesse saját hajlékát. *Steindl* Imre professor építette föl a Múzeum-körutón a politechnikum palotáját, a melybe 1882-ben költözött be az intézet. A rohamos fejlődés azonban hamarosan szűkké tette az új házat is; előbb pótépületekkel igyekeztek segíteni a bajon. Így keletkezett az Esterházy-utcában a kémiai pavillon, a kertben a híres gólyavár, a melynek tágas előadóterme van. Ez mind nem volt elegendő. A kormány kénytelen volt a szemben lévő múzeum-körúti házakban bérelni néhány szobát, és hogy ez az elhelyezkedés nem vált javára az oktatásnak, azt könnyű elgondolni.

Végre a sok panaszra, a mely megújult minden rektori székfoglalóban és beszámolóban, *Wlassics* Gyula kultuszminiszter elhatározta, hogy megalkotja az új műegyetemet. A törvényhozás tíz millió koronát szavazott meg az építés költségére, a tervezéssel *Czigler* Győző tanárt bízták meg. Az új intézet helyéül a Lágymányost szemelték ki, a hol 117.800 négyzetméternyi területet bocsátottak a cél rendelkezésére. Itt épült föl a hatalmas házcsoport, a mely azonban körülbelül harminckétezer négyzetmétert szabadon hagyott, helyéül az elvárható fejlődésnek. Az építést 1903 tavaszán kezdték meg a kémiai intézettel, a mely az óriási telek legészakibb pontján van. Az 1904—5. iskolai év elején már ott tartották a kémiai előadásokat. Ezután az elektrotechnikai és kémiai intézet épült föl 1906-ban, szintén *Czigler* tervei szerint. A mester azonban ennek az épületnek átadását már nem érte meg, 1905. március 28-án meghalt. Halála után a kultuszminiszter *Hauszmann* Alajost bízta meg a tervezés folytatásá-

val. A munkát azután *Hauszmann* megosztotta *Pecz* Samuval.

A tervek már 1906 elején elkészültek, de az építkezést csak ősszel lehetett megkezdeni, mert a törvényhozástól az építő-bizottság kénytelen volt még két millió korona hitelt kérni. Három évi szakadatlan munka után ma készen áll az új Műegyetem, szeptember óta kitűnően szolgálja is céljait és csak a fölavató szóra vár, a mely hivatalosan és ünnepiesen átadja hivatásának. Belső berendezése még nem teljes, nem is lehet. Régi otthonából kénytelen volt magával hozni sok olyan holmit, a mi nem modern és nincs a tudomány mai színvonalán. Még 2,200.000 koronára van szükség, hogy belülről épp oly tökéletes legyen az egyetlen magyar technikai főiskola, a mely művészi díszü, harmónikus és nemes vonalú kívülről.

*

Ezt a kérést bizonyára nem fogja visszatartani a nemzet törvényhozása, a mint magához tér és módjában lesz gondoskodnia a nemzet közszükségeiről. Mert ezek közt egyike a legkomolyabbaknak az, a mit ifjuságunk műszaki nevelése támaszt. És befektetésnek is jobb és biztatóbb bárminél.

Ebben a házban nagvarányu dologtevés folyik: azonban az üllőkön ott nemzetünk jövőjét kovácsolják, azok az elektromos hajtásu, szédítő sebességű, sima és zajtalan járásu gépek nemzedékeket oktatnak ki munkaszeretetre, produktív tevékenységre. A kik idebenn vezetik az ifjuságot, azok tisztában vannak a tudomány utjaival és a nemzeti élet céljaival. S a kik innen kerülnek ki, sem ez utakról letérni, sem e célokról megfélekedezni nem fognak. Népiünk jövője munkásait és munkavezetőit népiünk üdvözlöte köszönti a házavatás ünnepén.